

den humanistiska
Fritänkaren

Nr. 128 Sommaren 2004

tolfte årgångens nummer 7

Innehåll :

Hans Asperger och hans syndrom (<i>Michelangelo, Beethoven och Karl XII</i>)	2
Gränsvetenskapliga problem	3
Tragedin FRI och dess problematik	4
Bästa antidrogkampanjen	5
Händels hemliga sexliv	6
Jesus och Troja med andra filmer	7
Ahasverus minnen, del 40: <i>Ett glas cognac.</i>	11
Shakespearedebatten, del 62 : <i>John Bede mot Laila Roth</i>	15
Pojen Björk in memoriam	16
Kalender, juli-augusti	17
Den besynnerliga bombresan, del 3 : <i>Athen</i>	18
Den absurda krigsresan, del 13 : <i>Ringo om islam</i>	18
Länstolsresan, del 7 : <i>Det gamla Indien vid Baijnath</i>	20
Lyckliga möten i Ladakh, del 20 : <i>Åvsked med eftertanke</i>	21

Fritänkaren är en allmän kulturtidskrift med litteratur, musik och film som ledande ämnen men även med omfattande reserapporter och särskilt intresse för politiska, filosofiska, vetenskapliga och religiösa frågor. Den utkommer för närvarande med 10 nummer i året och ibland något nummer på engelska. Enligt principen "print on demand" har den överlevt i snart tolv år genom sin strama budget, som utesluter bilder och all kostsam lyx för att i stället koncentrera sig på väsentligheter genom enbart tankar och ord. Den är inte avhängig någon religiös eller politisk förening eller organisation och har inga andra inkomster än sina prenumeranter. Redaktören står för alla artiklar som ej är signerade.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 - 4 ("*Fritänkaren*", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Redaktionsslut för detta nummer : 26.6.2004

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 143

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet i HTML-format jämte andra skrifter på följande adress: <http://hem.fyristory.com/aurelio/>

e-post-adress : lanciai@hem.utfors.se

Hans Asperger och hans syndrom

Nyligen presenterades en teori om att Michelangelo, renässansgeniet, skulptören som konstruerade Peterskyrkans kupol, skulle ha lidit av Aspergers syndrom. Tidigare har man bland annat framhållit Beethoven och Karl XII som kandidater till Hans Aspergers syndrom. Då måste man fråga sig: vad hade Michelangelo, Beethoven och Karl XII gemensamt?

Enligt den österrikiske läkaren Hans Asperger (1906-1980) lider tre promille av mänskligheten av hans syndrom, och 90% av dessa är män. Så långt stämmer det, att Michelangelo, Beethoven och Karl XII faktiskt alla tre var män. Men därefter upphör dessvärre inpassandet av dessa tre koryféer i ramen för Aspergers mycket begränsade syndrom.

Visserligen ingår i Aspergers syndrom sådana symptom som kontaktsvårigheter, svårtillgänglighet, social anpassningsoförmåga, sexuella hämningar, pinsamma störningar i umgänget med det motsatta könet och andra störningar på gränsen till autism. Michelangelo, Beethoven och Karl XII stämmer alla in i detta mönster, men dess värre ingår i Aspergers syndrom också symptom som pedanteri, rutinberoende, intrikat småaktighet, petimeterfasoner och frigiditet på gränsen till schizoiditet. Vad Michelangelo, Beethoven och Karl XII än var så var de knappast schizofrena.

Här presenteras i stället andra förklaringar till deras exceptionella beteenden. Särskilt Michelangelo och Beethoven hade extremt mycket gemensamt. Båda hade en extremt olycklig barndom med extremt grymma fäder, Michelangelos pappa var en skoningslös hustyrann och grinig gnidare som ansåg alla sina barn komplett odugliga och behandlade dem därefter; och Beethovens pappa var en suput som tvingade Beethoven till underbarn i berusat tillstånd medan han boxade honom på öronen och smällde honom på fingrarna. Michelangelo var dessutom liten till växten och ful, och hans bröder blev alla rucklare och alkoholister eller katolska fanatiker i Savonarolas efterföljd. Beethoven kom med åren att lida av ständigt tilltagande dövhet, en process som kan ha inletts redan när hans berusade far boxade honom på öronen för att han inte koncentrerade sig. Hur kunde det då alls bli något av dessa barn?

Det behövdes snarare mirakel än syndrom. Båda hade det gemensamt att de fick all anledning att längta bort från vardagen, från fädernas förtryckarfasoner, från det dåliga inflytandet i familjen och från sin egen intuitade otillräcklighet. Båda presenterades inför ideal som stod utanför verkligheten, Michelangelo inom konsten och Beethoven inom musiken genom sin underbara lärare herr Neeffe. Den outhärdliga vardagen gav dem all anledning att sträva bort därifrån mot vad som framstod som bättre. Denna motivering var så stark genom familjelivets problem att de hängav sig med hela sitt hjärta, sitt liv och sin själ åt alternativet. Man kan säga att det bottenlösa lidandet som barn framfödde hos dem en högre växels nödvändighet, som de tvingades sätta in för att rädda sig själva, sina liv och sina själar, och detta var miraklet - egentligen bara en mänsklig faktor.

Den enda nackdelen med denna högre växel var att de försvann från det vardagliga livet och från vanliga dödliga människors verklighet. De försvann in i en högre dimension av skönhet och kreativitet. Därför ansågs de omöjliga - man kunde inte umgås med dem, de blev utbölningar, de passade inte in i sociala mönster, de grälade med påvar och kejsare och ifrågasatte alla auktoriteter - och häri ligger deras stora friskhetstecken, som är motsatsen till ett syndrom. De förlorade aldrig kontakten med verkligheten, och genom sitt utbölingskap genomskådade de den snarare bättre än vanliga hjärntvättade rutinmänniskor. Tvärtemot Asperger och hans syndrom förblev de rebeller mot alla invanda mönster och rutiner hela livet.

Fallet Karl XII är något annorlunda. Dock var han fullständigt normal ända fram till krigsutbrottet 1700, när Sverige angreps på en gång av Danmark-Norge, Tyskland, Polen och Ryssland. Fram till dess var han som alla andra, gick i peruk, rumlade och festade med damer och hovet och betedde sig som vilken frisk slyngel som helst. Kriget tvingade honom genom den ställning och det ansvar han innehade till en absolut skärpning. För att klara av fyra fiender på en gång, vilkas oförblommerade avsikt var att ruinera hela Sverige, måste han i sitt liv införa en absolut disciplin. Det var hans enda val. Och han lyckades. Därigenom kunde han besegra Danmark-Norge, Polen och Sachsen och driva Peter den store ända till Poltava. Där gick det som det gick, och det var inte hans fel. Det enda han kunde göra därefter var det bästa av saken, hålla ställningarna så långt det gick, försöka tussa det turkiska imperiet mot det ryska, resultatet av vilket misslyckande (som helt och hållet var turkarnas eget fel) omsider ledde till det turkiska imperiets undergång och Ukrainas förlust av sin frihet och självständighet; och när detta misslyckats återvända hem till Sverige och börja om från början där med krig mot Danmark-Norge igen och Sachsen och dessutom Storbritannien. Han gav sig inte. Det var inget syndrom. Det var det enda han kunde göra.

Michelangelo och Beethoven besegrade sina omöjliga handikapp genom sina familjers förtrampning och lyckades genom att sätta in en högre ansträngning för att resa sig därur. Karl XII ställdes inför en ännu svårare utmaning då han fick hela världen emot sig utan att ha förtjänat det. Naturligtvis kunde han inte ensam stå mot hela världen, vilket han gjorde till sist, men han kunde dö som martyr på sin post åtminstone utan att ha givit upp, vilken ära är fullt jämförbar med Michelangelos och Beethovens.

Gränsvetenskapliga problem

Apropå det katastrofala sommarvädret och dess vedervärdigheter med hela juni genomsurt av regn, så utarbetade redan under 30-talet den tyske psykologen Wilhelm Reich en intrikat teknologi för att manipulera vädrets makter till att exempelvis få det att regna. Denna teknologi har sedermera utvecklats vidare, och idag finns det ett institut i Singapore som ställer sina tjänster till förfogande för vem som än behagar till exempel ha regnskurar över sig, driva bort smog eller framkalla allt mellan härligt sommarväder och tropiska stormar. (<<http://www.ethericrainengineering.info>>) Teknologin har flera gånger framgångsrikt testats inför offentliga pressuppbud till exempel vid ett uppmärksammat experiment för att få bort smogen från Los Angeles i juli 1987. Två problem föreligger. Dels kan skeptiker alltid hävda, att det framställda vädret mycket väl hade kunnat infinna sig av sig själv utan extraordinära manipuleringar. Det andra problemet är att ingen vill ha en sådan teknologi, då till och med smogen i Los Angeles är outhärlig för alla som faktiskt lever på att den förekommer.

Det finns ett antal parallellfall. Det kan till exempel mycket väl hända att teknologin för att tillvarata all den solenergi som slösas bort på jorden utan att fångas upp och tillvaratas, 90% av all dess förekommande energi, att den energiteknologin redan föreligger, men att den undertrycks genom att alla oljebolag och alla som lever på oljeindustrin inte vill förlora sina jobb och inkomster. Naturligtvis är inget oljebolag intresserat av alternativ och renare energi och skulle ha allt intresse av att uppskjuta sådana landvinningar så länge som möjligt. Hellre får världen dränkas genom klimatförändringar och gå under genom onödiga miljökatastrofer än att den extremt

tunga och omfattande oljeindustrin frivilligt skulle uppge sina ställningar. Fråga president Bush.

En annan teknologi har problem av ett helt annat slag. I början på 50-talet upptäckte en amerikansk psykforskarer att man kunde gå till rätta med problem i patienters undermedvetna som härrörde från ouppklarade problem och traumata i tidigare liv. Det har funnits många forskare av det slaget som menat sig komma fram med bevis för själavandringens faktum, men denne gick alltså ett steg längre genom att ta fram och fixa problem som uppstått i tidigare liv och aldrig fått sin lösning. Han byggde upp en hel teknologi kring denna terapi.

Problemen är mångahanda. Terapin kostar förmögenheter som vem som helst kan ruinera sig på, vilket tyvärr alltför många frestats till att göra med den påföljd att deras liv blivit ekonomiskt ödelagda. Dock tycks teknologin verkligen fungera, eller är det i många fall tillfredsställande resultatet bara placeboeffekter? Kan en patient lita på att de mentala drömliknande föreställningar hon får upp i terapin verkligen är sanna minnesbilder från tidigare liv, som etsat sig fast i själen, eller lurar hon bara sig själv? Det är ytterst individuellt. Somliga minns tvärsäkert tidigare liv och kan bekräfta sina uppgifter med bevis ur verkligheten, genom att till exempel känna till vad endast den döde person hon varit i ett tidigare liv kunnat känna till, medan andra är precis lika tvärsäkra på att de bara är en dödlig fysisk organism utan något vidare liv alls efter döden. Det intressanta här är att det är det senare som inte kan bevisas, medan vissa själavandringensmedvetna människors minnen från tidigare liv faktiskt kunnat verifieras.

Det finns alltså en teknologi för att gå till rätta med tidigare liv. Den är lika dyr som det är att gå till en psykoanalytiker, och man kan fråga sig vad som är bättre. I de flesta fall torde det dock förhålla sig som så, att även om man levt tidigare liv så borde inte dessa vålla problem i ens nuvarande liv, då döden måste innebära en total befrielse från hela det förflutna livet med allt vad det inneburit och medfört. Att behöva terapi för problem med tidigare liv borde alltså egentligen vara ganska unikt.

Tragedin FRI och dess problematik

Föreningen Rädda Individen (FRI) lever knappast upp till sitt fasliga rykte. Den har främst beskyllts för att ha ägnat sig åt kidnappning och deprogrammering av människosjälur som äntligen kommit rätt på den enda vägen till frälsning, frihet och salighet, medan det är just varje form av överdrifter den främst tar avstånd från. I stället för att vara en kriminell kidnappnings-, deprogrammerings- och hjärntvättsfirma är den i stället just vad den ger sig ut för att vara: ett försök att rädda individer ur klistret, och det handlar då främst om föräldrar som vill rädda sina barn.

Föreningen startades just av föräldrar vilkas barn hamnat i klistret. Då många föräldrar fann sig i samma situation slog de sig samman och bildade föreningen. Den arbetar på helt realistisk basis och ägnar sig mest åt att samla och sprida information för att den vägen komma åt det klistret deras barn har hamnat i och inte kan ta sig ut ur.

Detta klistret handlar mest om sekter av alla de slag. Det kan handla om vilka sekter som helst, allt från Domedagssekter till Drogsekter och Sexsekter. Klistret manifesterar sig mest genom att sekten i fråga fått en proselyt så i sitt våld att hon inte kan se någon annan väg ut ur den än i många fall självmord. Proselyten kan ha hamnat i en skuldfälla som bara blir snärjigare ju mer hon försöker åtgärda den, det kan handla om hot, så att proselyten varnas för att utträda då hon i så fall är räddningslöst förlorad och måste drabbas av alla världens förskräckligaste förbannelser och öden, men framför allt kan det handla om att proselyten blir lurad på sitt liv, så att hon så totalt uppslukas av

rörelsen att varje alternativ utbildning blir en omöjlighet, så att hon om hon ändå skulle lyckas ta sig ur rörelsen sedan inte skulle kunna klara sig i det mänskliga samhället i brist på erfarenhet och utbildning.

Det handlar om föräldrar som vill rädda sina barn. Det är en sorglig historia, ty i de flesta fall är de mycket väl medvetna om att det är ett hopplöst företag, då förlorade barn som en gång fastnat i en sekt i nio fall av tio föredrar att hålla fast vid sektens skygglappsförsedda förljugna och förtyglade gemenskap hellre än att riskera att förlora all den trygghet de har, även om den bara består av lögn, ty en falsk trygghet är bättre än ingen trygghet alls - och efter ett liv utan utbildning och erfarenhet av ett jordnära mänskligt liv kan de inte se någon trygghet i en sådan tillvaro när de tror att det är för sent.

Märkvärdigt och paradoxalt nog står dock egentligen dessa sekter och FRI på samma grund. I vissa fall åberopar FRI samma mänskliga rättigheter som den sekt gör som de försöker rädda sina barn från. Sekterna anklagar FRI för att sabotera deras räddningsförsök av individen, en rörelse kan exempelvis hävda att den räddat en proselyt från drogmissbruk och anklaga FRI för att återföra den räddade till sina tidigare laster, så att rörelsen gör lika mycket anspråk på att rädda individen som FRI, medan FRI i sin tur anklagar rörelsen för att ersätta individens drogmissbruk med ett annat missbruk i stället, som gör henne till slav och livegen i rörelsen i stället för i drogerna. Vem har rätt? Problemet är att egentligen båda har rätt, ty de vill egentligen samma sak, som är att rädda individen från sig själv. Samtidigt har de egentligen båda fel, ty om en individ är i klistret är det egentligen sista slutligen bara individen själv som kan hjälpa sig själv. Att då få hjälp av föreningar eller sekter som ställer anspråk på henne för att få äga henne kan bara göra det värre för individen.

Och lika litet som sekterna kan FRI gå fri från kritik. Vad man kanske mest kan anmärka på är hur FRI tenderar att skära alla sekter och idealistiska rörelser över en och samma kam och ensidigt bara framhålla deras avigsidor, som om t.ex. antroposoferna var likvärdiga med islam, medan det är viktigt att urskilja rörelsernas mycket skiftande intoleransnivåer och skillnaden mellan vissa sekters konstruktiva aktiviteter och andras destruktiva.

Bästa antidrogkampanjen

Det går liksom för långt när en skolelev blir mobbad för att hon är den enda i klassen som aldrig har rökt hasch. Hur ska man då åtgärda detta problem, som ända sedan Vietnamkrigets dagar utgjort den främsta undergrävaren av den västerländska civilisationen och som sedan dess bara vuxit?

Bästa tänkbara motåtgärd är utbildning. Om elever får saklig information om vad droger faktiskt ställer till med är de inte dummare än att de förstår att avvara dem. Men om det slarvas med informationen, om denna spårar ur i ren skräckpropaganda och om mytbildningen kring droger bara berikar deras attraktionskraft, där huvudrollen alltid spelas av det faktum att de förblir något oemotståndligt förbjudet, så är det kört.

Den bästa motkampanjen är emellertid musik. Barn som lär sig exekvera ett ordentligt musikinstrument (eller flera) lockas aldrig av droger eller ens av sprit, då de snart fattar att drogpåverkan inte går ihop med den nödvändiga koncentrationen. Trakterandet av i synnerhet vilket stråkinstrument som helst eller vilket klaviaturinstrument som helst måste utesluta nyttjandet av varje form av berusningsmedel. Då hävdar somliga, att musiken blir deras drog och hjärntvätt i stället, men så är det inte, ty musik är en andlig disciplin, och det finns ingenting mer disciplinerande eller mindre

hjärntvättande. Tvärtom mobiliserar just musiken i sin disciplinerande klassiska form mer än någonting annat både hjärnans outnyttjade reserver och själens oanade krafter. Ingen terapi är bättre än musik, och ingen meditation är bättre än musik, då musik skapar ordning och klarhet i sinnet - om musiken är harmonisk. Annars är den meningslös.

Om Händels hemliga sexliv.

Det har spekulerats i det oändliga över Händels oförskämda envetenhet i att alltid förbli en oförbätterlig ungarl. Musikhistorien har aldrig upphört att irritera sig över att Händel aldrig snubblade, att man inte har en enda skandal att ta fasta på i hans långa liv, att man aldrig kommer åt honom. Händel försvarade själv sitt framhårdande i ungarlsståndet med att hävda att "kvinnor bara tänker på sig själva", och det saknades då åtminstone inte kvinnor i hans liv, då han oupphörligt fick brottas med dem som primadonnor, och hans tolerans mot divor var lika med noll: om någon envisades med att inte sjunga som det stod i noterna kunde han bära ut henne och hota med att defenestrera henne (alltså helt sonika kasta ut henne genom fönstret och ner på gatan, en drastisk operation som på sin tid startade det 30-åriga kriget i Prag,) om hon fortsatte att inte hålla sig till musiken. Å andra sidan var han inte det minsta misogyn, då han hade god hand med änkor och ensamstående mödrar och kunde visa sådana mer utsatta kvinnor inte bara ömhet utan rentav vördnad.

Men han måste ju ändå ha haft något sexualliv! envisas de irriterade musikhistorikerna och fortsätter spekulera i hans eventuella hemliga laster, dolda förbindelser, smygprasslingar åt vänster och andra läskiga och fullkomligt okända möjligheter. Den oerhörda och oförglömliga filmen "*Farinelli*" för tio år sedan kopplade ihop honom med sin tids kastratsångare och visade med gripande realism och nästan outhärdligt genomträngande skärpa hur Händels operakarriär strandade genom en kastratsångares inflytande. Faktum är att Händels operor var helt beroende av kastratsångare, alltså onaturligt kastrerade sångare som man våldfört sig på som barn för att bevara deras gossröster förbi puberteten, och Händels hela karriär och framgång var operan. Man kan alltså inte särskilja honom från fenomenet kastrerade gossar. Det var grunden för hans liv. Detta föranleder fascinerande freudianska spekulationer.

Naturligtvis måste en sådan inbiten ungarl utsättas för frågan om han var homosexuell. Frågan kan dock aldrig få något svar, då man inte vet någonting alls om en enda sexuell relation i hela hans liv. När han som ung slog igenom i Italien hade han förbindelser med sångerskor, vilka dock aldrig tycks ha lett till någonting - i de hetaste fallen tycks han ungefär som Brahms närmast bara ha blivit lätt bränd av dem och följaktligen i mild grad fattat någon avsky för dem i deras fysiska beskaffenhet, ungefär som Beethoven när han sade att "hos kvinnan har kroppen ingen själ och själen ingen kropp". Därmed kommer man inte närmare Händels sexualliv och kvinnoförbindelser än att han kan ha betraktat kvinnan som ett nödvändigt ont för hans yrkesliv medan han varit mera beroende av kastrater.

Därmed kommer man hopplöst ingenstans. Hans sexliv förblir ogenomträngligt och outrannsakligt om han över huvud taget hade något. Alla andra hade något - Haydn var gift, Tjajkovskij var gift, Beethoven hade sina passionerade affärer, Schubert fick Sofie Louise, Chopin hade ständiga förlovningar, Brahms hade Clara Schumann som kvinnlig allt i allo som inte ens en riktig förlovning kunde ersätta, och så vidare. Endast en överträffar Händel i hans sexuallivs obefintlighet - Anton Bruckner, som på gamla dagar vågade erkänna att han faktiskt en gång som ung vågat kyssa en vacker flicka.

Kvar står även det faktum att Händel förblir en av alla tiders mest produktiva kompositörer om inte rentav nummer ett i det ledet. Han måste alltid ha levat fullt sysselsatt med musiken, genom komposition, genom repetition, genom övningar, både praktiskt och teoretiskt, oupphörligt, natt och dag utan att någonsin vila, förrän när han tvingades till det av gikten och blindheten. Ett annat sätt för honom att kompensera sitt tomma sexualliv var genom en överdådig aptit - hans kroppshydda blev med åren ständigt mer imponerande och nästan lika pompös som hans högtidligaste musik.

Kan då verkligen ett helt och hållet renodlat själsliv med musiken som medel ersätta ett naturligt sexualliv? Detta är vad alla frågeställningar och spekulationer i fallet Händel leder fram till. Svaret måste bli ja, då allt i Händels liv tyder på att så verkligen var fallet - och Anton Bruckner bekräftar att det inte alls var omöjligt.

Jesus och Troja med andra filmer

Mel Gibsons Jesusfilm är en spekulation i överdrifter. Redan när Judas förrått honom åt soldaterna börjar dessa slå honom och misshandla honom, sparka honom och piska honom, vilket de sedan gör genom hela filmen under så gott som oavbrutet flinande och gott humör, som om de tyckte det var roligt. Man kan fråga sig vad Mel Gibson har sett för roligt i detta. Likväl stämmer denna absurda film ganska väl med Mel Gibsons produktion för övrigt. I alla sina bästa filmer är han ju en utflippad galning. Denna galenskap utmärker i stort sett varje Jesusscen i hela denna skandalösa Jesusfilm. Riktig fart tar galenskaperna när han utsätts för gissling av de romerska soldaterna, som har en hel arsenal av överdrivna gisslingsverktyg till sitt förfogande, bland vilka de till slut ägnar sig helt åt "Den niosvansade katten", ett tortyrredskap som kom i bruk i brittiska flottan under sjuttonhundratalet och som gjorde sig bemärkt för att fläka upp offrets hud till en enda blodig massa. Dock gisslade de engelska kaptenerna (typ kapten Bligh) bara offrens ryggar, men här går de romerska soldaterna lösa på varenda kroppsdel av Jesu lekamen och missar inte en enda fläck. Följaktligen blir hela Jesus bara en enda blodig sörja av äckliga köttslamsor. Denna illustration av Jesu lidande ackompanjeras av hans egna rosslanden och stönanden, som pågår oupphörligt ända in i döden och så förstärkarvoluminiserat att man i många scener inte hör något annat, inte ens det larmande folkets oväsen. Alla de blodigaste scenerna är sedan i regel gjorda i ultrarapid, så att pinan ska bli så maximalt utdragen som möjligt. Resultatet av detta förfaringssätt i iscensättningen av Jesu Kristi lidande och död blir smått parodiskt. Ganska snart blir publiken avtrubbad av det ständigt accelererade splatterfrosseriet, som till slut nästan framstår som löjligt. Redan när Jesus får ena ögat igenmurat av en blåtira (direkt på fångslandet i Getsemane) upphör trovärdigheten, gisselscenen går över alla gränser för brist på trovärdighet genom att ingen människa skulle kunna gå igenom en sådan tortyr utan att svimma, och de flesta skulle avlida på ett tidigt stadium. Ändå bär Jesus efter detta själv sitt mastodontkors, (- varför får han ett mycket större kors än rövarna? Var står det någonting om det i Bibeln?) och visserligen ramlar han flera gånger under vägen (inte bara tre gånger som i Bibeln utan om och om igen) och slår då alltid i huvudet i gatstenen (så att törnekronan varje gång körs längre in i skallen), ramlar under korset, (som alltid tycks ramla över honom), slår halva akrobatiska kullerbyttor och borde slå ihjäl sig varje gång, vilket han aldrig gör. Tvärtom. Rosslande och stönande och blödande över hela kroppen reser han sig på nytt varje gång och fortsätter bära sitt kors medan de romerska soldaterna hela tiden slår honom, piskar honom, sparkar honom, särskilt när han ligger på marken begravad under sitt jättekors och minst av allt kan resa sig. Uppenbarligen är romarnas syfte med

att så outtröttligt slå honom att få honom att resa på sig och knalla vidare, vilket han just då omöjligt kan göra, varför de bara slår honom ännu hårdare. Lyckligtvis ingriper till slut Simon av Cyrene, den ena av filmens två enda sympatiskt skildrade judar utom apostlarna. Den andra får vi aldrig veta vem han är, men varken Josef av Arimatea eller Nikodemus får vara med i denna film.

Manuset till vad som har blivit världens slaskigaste film har skrivits av Mel Gibson själv tillsammans med en medarbetare, och det är där alla svagheter ligger. Den enda karaktär som återges med någon nyansering och som framstår som trovärdig är Pilatus med sin stackars hustru, och scenerna med dem är nästan filmens enda mänskliga behållning. Det är ett särskilt nöje att för första gången någonsin på film få höra romare tala latin. Annars är alla karaktärerna rena ytliga schabloner. Översteprästerna är utan undantag arroganta och hatiska skurkar, soldaterna är utan undantag flinande sadister, och alla de mänskliga aktörerna i dramat får så litet som möjligt att säga inklusive Judas, den värsta schablonen av alla. Filmen är tydligt påverkad av Pasolinis svartvita Jesusfilm "Mattheusevangeliet" från 60-talet, som också koncentrerade sig på att framhäva dramats hårdheter, och från vilken film Gibson har stulit ett antal detaljer, men då var Pasolinis version intressantare och inte alls parodisk, vilket denna hopplöst är. Om några år kommer de flesta att inse hur löjlig den är. Inte ens uppståndelsen lämnas helt fri från löjliga överdrifter när man får se Jesus lämna graven helt naken och blotta skinkorna. Detta är en film som man torde skämmas över att ha gått och sett och som man kan knappt vågar bekänna för sina bekanta att man frivilligt har sett, om det dock mest var av nyfikenhet och med största tveksamhet.

Så blir man också bestraffad för att ha sett den genom de minnesbilder som måste förfölja en efteråt, då deras utstuderade chockerande verkan är omöjlig att värja sig mot. Man kommer inte ifrån att filmen är tekniskt välgjord. Dock är det ingen skönhet filmen bjuder på så generöst utan snarare mardrömsbilder med erinringar från Goyas och Hieronymus Boschs sjuka världar av monster och missfoster, mörker och fasa. Filmens tekniska välgjordhet endast framhäver just dessa bildkompositioners vidrighet, varför slutomdömet av filmen måste bli, att det är en sjuk film.

Dess största skada är dock den åverkan den måste ha på föreställningen om Jesus. Manusets extremt ytliga karaktär med i princip bara schabloner (utom paret Pilatus) kör över hela det ytterst djupa Jesusproblematikkomplexet så att det bara blir en äcklig våt fläck av det hela. Då ingen dialog förekommer (utom mellan Jesus och Pilatus), som är en så ytterst viktig ingrediens i evangelierna, enkannerligen mellan Jesus/fariséerna och Jesus/lärjungarna, försvinner allt det väsentliga i hela historien: Jesus ytterst kontroversiella och känsliga personlighet och hans ytterst väsentliga historiska roll som centralpunkten i en drastisk brytningstid. Allt detta sköljs bort av blodmassornas och våldspornografins fullständigt felslagna sanslöshet.

Naturligtvis är den kontroversiell å det allra högsta. Det märker man när man begår misstaget att till exempel diskutera den med varmt troende kristna, då det pinsamma fenomenet infinner sig, att det är omöjligt att diskutera någonting sakligt med religiösa troende, då dessa genast går i affekt, missförstår en kapitalt och spårar ur i upprörda överdrifter. Därför är egentligen det enda vettiga man kan säga om en sådan film som den här, att ju mindre sagt om den, desto bättre.

En annan storfilm som går nu är "Troja", som faktiskt är en engelsk film inspelad i London, Malta och i Mexico. Brad Pitt är visserligen amerikan men den enda, och även han talar för omväxlings skull någorlunda vårdad engelska, men alla de bästa skådespelarna återfinns i det trojanska läget: Peter O'Toole som den gamle Priamos, Orlando Bloom som en mycket väl genomförd Paris och en helt okänd skådespelare

som både filmens och Iliadens största karaktärsroll Hektor. Odysseus är den enda sympatiska greken, medan filmens skurkar är Agamemnon och Menelaos, fula gubbar båda två, Agamemnon ett monstrum av realpolitisk cyniskhet och Menelaos en extremt brutal buse. Även Ajax är vedervärdig som gigantisk grovhuggare, men alla dessa tre dör under filmen, som alltså inte lämnar något utrymme för Ajax' galenskap efter kriget, mordet på Agamemnon vid återkomsten till Mykene eller Menelaos diplomati i fallet Orestes efter återkomsten till Sparta. Annars följer filmen Homeros relativt troget.

Den är dock bäst i början, när en rad inledningsscener berättar sådant som Homeros aldrig berättade. Man får se Achilles och Patroklos som ynglingar i Phthia före kriget och Achilles mor i en alltför kort scen spelad av självaste Julie Christie. Återskapandet av de grekiska hamnarna och omgivningarna kring Mykene och Sparta är glädjande övertygande, och även trakten kring Troja stämmer väl överens med historien. Inledningen är så briljant i sin återgivning av huvudaktörerna att man får gott hopp inför den tre timmar långa filmen, vilket dock delvis slocknar, när det mänskliga dränks i de ofantliga spektakulärscenerna. När de grekiska och de trojanska härmassorna drabbar samman blir det inget utrymme alls för exempelvis Diomedes, Helenos, Kassandra, Thersites, Hekabe, Makaon och flera andra för dramat livsviktiga karaktärer. Den tioåriga belägringen fuskas bort, och hela gudavärlden är naturligtvis bortrationaliserad. En viss rättvisa göres åtminstone Hektor med Paris och kung Priamos övriga familj, medan Brad Pitts Achilles, som aldrig ler en gång under hela filmen, inte blir mer än en schablon om dock effektiv som sådan, och det är ett nöje att studera hans mycket imponerande stridsteknik. Skildringen av Trojas fall är också väl genomförd, och filmen är definitivt, i motsats till den slaskiga Jesusfilmen, kvalificerad som underhållning.

(I juli har en ny version av "Kung Arthur" premiär med självaste Max von Sydow som den gamle Merlin, en film som lovar att äntligen berätta hur det hela egentligen gick till.)

Mer kvalificerad om dock inte som underhållning och definitivt inte det minsta rolig var dock Polanskis effektivaste och skickligaste film i svartvitt från 1965 "*Repulsion*", en av de hemskaste filmer som någonsin gjorts, genom sin direkta målinriktning mot åskådarens eget undermedvetnas farligaste djup. I skildringen av en ung vacker kvinnas totala psykos och sammanbrott gör Polanski en sådan utomordentligt skicklig psykologisk prestation att den nog aldrig har överträffats, aldrig kan överträffas och till och med saknar föregångare. Fastän man sett den två gånger förut och vet exakt vad som skall hända när, förblir den lika totalt chockerande och gastkramande i återgivningen av den stackars unga Catherine Deneuves outhärdliga anfäktelser. Det är så psykologiskt träffande att man själv som publik upplever precis denna sinnessjuka flickas mardrömsverklighet just så förvriden och olidlig att hon bara måste mörda i ett fåfängt försök till självförsvar mot sina egna vanföreställningar. Ingen kan anklaga henne mot slutet, när allt blir offentligen uppenbart, med ett ihjälslaget lik i badkaret och ett annat ihjälskuret lik under soffan. Man kan bara bära ut henne och tycka synd om henne. Avslutningsscenen är magnifik i sin finkänslighet och med dess psykologiska prick över iet.

I anslutning till diskussionerna om "*The Passion of the Christ*" kan man diskutera den mycket effektiva brittiska filmatiseringen av Arthur Millers "*The Crucible*" på svenska känd som "Häxorna i Salem", den sanna historien om hur nitton personer avrättades i Nya England för att en ung hysterisk kvinna angivit dem för att ha samröre med djävulen. Den har filmatiserats åtskilliga gånger, men Nicholas Hytners version med

Wynona Rider som den hysteriskt kärlekskranka unga prästbrorsdottern Abigail och Daniel Day-Lewis som hennes kombinerade kärleks- och hatobjekt jämte offer, är nog den bästa och mest övertygande. Paul Scofield gör den gamle domaren som dömer alla till döden med den äran. Det är det psykologiska fenomenet, hur bigotta kristna så totalt kunde falla i farstun för sin absurda vidskepelse att de verkligen kunde ta några hysteriska flickor på allvar och finna deras amsagor mera trovärdiga än allt sunt förnuft i världen, så att de därigenom i lagens namn kunde göra sig skyldiga till nitton överlagda mord på oskyldiga, medan de lät alla angivarna och inkvisitorerna komma undan, som alltid fängslat dramatiker. Det är en ohygglig tragedi som dessvärre hände i verkligheten och i Amerika. I Sverige hade vi vid samma tid doktor Urban Hjärne, som gjorde slut på häxjakterna med att genomskåda att de åtalade häxorna nästan uteslutande bara var fall av kvinnlig hysteri.

Daniel Day-Lewis såg vi också i "Boxaren" om Nordirland och bråket där. Han blir utsläppt ur fängelset efter 14 år, men i stället för att genast lämna sitt gamla helvete och börja ett nytt liv i England stannar han kvar i Belfast och gör upp med sina egna, som fick honom inburad. Det är ett klassiskt irländskt drama med alla de klassiska nordirländska ingredienserna av hårda nypor, blodiga tragedier, absurda politiska förhållanden och vulkaniska känslor med dock rättvisan som slutlig segrare, vilket är ovanligt, i synnerhet i Nordirland.

En annan uppgörelse och därjämte sann historia var David O. Russells skickligt gjorda halvdokumentära "*Three Kings*" om det amerikanska efterspelet i Irak 1991 efter att Bush låtit Saddam Hussein sitta kvar på sin terrortron, en svidande satir om USA:s klumpighets oöverskådliga tragiska följder för civilbefolkningen och om den oerhörda cynism som gjorde massmedia till det krigets fulaste aktör. Filmen är dock rolig och uppfriskande, men det som man aldrig glömmer är de civila irakiernas framträdanden med sina totala och fullständigt meningslösa tragedier vållade av amerikanerna.

Som omväxling kan nämnas en av de snällaste filmer som någonsin gjorts, den genomsympatiska lärarfilmen "*Good-Bye, Mr Chips*" nyfilmatiseringen 1969 med Peter O'Toole som James Hiltons klassiska lärare och Petula Clark som hans fru med gamle Michael Redgrave som rektorn, en musikalisk idyll av överväldigande charm och skönhet, där naturligtvis eleverna spelar huvudrollen, om dock Peter O'Tooles gestaltning av den genomärlige Chips måste betecknas som en av hans allra styvaste rollprestationer någonsin. Hela filmen bärs upp av det fantastiska manuset, som skrevs av ingen mindre än Terence Rattigan, kanske 1900-talets främsta brittiska dramatiker.

Till midsommar bjöds på en annan av de snällaste filmer som någonsin gjorts och därtill en av de grannaste festerna för ögat: filmatiseringen av Colettes roman "*Gigi*" från 1958 med Leslie Caron och Louis Jordan med Maurice Chevalier i sin sista stora charmörsroll utsökt iscensatt av Vincente Minelli, som gjorde alla de bästa filmerna med sin dåvarande fru Judy Garland. Musiken är av ingen mindre än Frederick Loewe, som gjorde "*Gigi*" direkt efter "*My Fair Lady*". Allt i denna film är vackert och idealiskt, de praktfullaste scenerna är väl från restaurangen *Maxim*, medan just på grund av den högt uppskruvade paradismiljönivån den minsta lilla förveckling framstår som en total katastrof, varför denna överväldigande söta praktkrokan minsann inte heller saknar pikant tillspetsad dramatik.

Exakt samma skuldmedvetna beklagande (som Rembrandts) skulle jag 150 år senare få höra av en annan berömdhet i Weimar i Tyskland. Det var den åldrande Goethe som inför mig vågade tala ut om sitt dåliga samvete för sin nyss bortgångne ende son Augusts skull. Men Goethe kunde jag inte trösta i hans ödsliga familjeförhållanden, ty medan Rembrandt verkligen förevigade sina närmaste, sina hustrur och sin son, så kan man inte säga det samma om Goethe, som lät sin moder dö ensam, som aldrig tog ansvaret på sig för affären med Friederike Brion som sedan dog, som lät sin hustru och sin syster gå i graven utan att sörja dem, och som yttrade över sin son som enda minnesruna och försonande ord, sonen som han förkvävt i sin familjedominans, ett avskyvärt torrt grekiskt citat av Xenofon: "Jag visste att han bara var en människa." Kanske jag gör Goethe orättvisa, men jag tyckte inte om karlen. Jag fann honom avskyvärt fåfång, självupptagen, inskränkt och torr och nästan renons på mänskliga känslor. Hellre en mänsklig dumsnut som Rembrandt än ett omänskligt geni som Goethe.

Men det fanns en gestalt i Rembrandts tid, det underbara fria 1600-talet, kardinal Richelieus, Rubens', Karl I:s och Spinozas tid, som hör till det mänskligaste historien känner. Rembrandt älskade gärna, och hade han inte en hustru så tog han sig en. Samma var fallet med Rubens. Barockens glada dagar var ett kärlekens tidevarv, som dock icke gick till 1700-talets excesser i lössläpphet och lättsinne. På 1600-talet menade man alltid allvar när man älskade. Det var innan Don Juan hade uppfunnits av den äckelpottan och ultracynikern, den omänskliga stereotype sprätten Molière, mannen som skändade allting heligt och ädelt i världen, som dock fanns i den före hans tid. Men det kanske inte var den teaterapans fel utan den betydligt värre teaterapan Ludvig XIV:s. Men mannen som jag vill minnas var en annan skådespelsförfattare om än inte i samma klass som Corneille och Racine, men han var i motsats till Molière konstruktiv, och han hade smak. Dessutom var han ädel.

Det var en de tre musketörernas broder och överman. Han hade alltid framgång i krig och stred alltid i främsta linjen, men samtidigt var han en ordfäktare av ovanliga mått. Om han gick på teatern kunde man vara säker på att han där skulle ge anledning till en bättre föreställning än den pågående. Han skrev inte mycket, ty han handlade och raljerade desto mer i praktiken, men ändå har han blivit ryktbar för alla tider inte minst därigenom att ingen författare har lyckats skriva en dålig bok om honom, och ändå har många försökt. Han var dessutom filosof och fritänkare, och han dolde aldrig vad han egentligen tyckte och tänkte, vilket var farligt ännu på den tiden, då kunskapen om Giordano Bruno och Galileo Galilei ännu var alltför aktuell. Han var en expert på att skaffa sig dolda fiender, ty ingen fiende vågade trotsa honom i öppna dagar, medan han dock trotsade alla han kunde.

När jag träffade honom var han redan ålderstigen. Hans kraft var dock ännu obruten, och när jag kom in på ett värdshus med teaterscen satt han som bäst där och skrev på ett skådespel. Jag kände igen honom på avstånd och tänkte genast: "Det här tillfället får jag inte missa." Så jag steg fram till honom och frågade honom om jag fick ha äran att sätta mig hos honom.

"Gärna det," sade han, "så ful näsa som du har. En sådan behöver man inte befara att bli okvädad av."

Dessa ord gav mig anledning att närmare skärskåda hans berömda näsa. Visst var den präktig, men inte var den vad man hade väntat sig efter allt man hade hört. Hans näsa var inte på något sätt bortom gränsen för det acceptabla. Det var bara så att han var överkänslig när det gällde alla frågor om hans utseende och särskilt hans näsa, som

alla hade så roligt åt bara för att han var känslig på den punkten. Folk sade om honom att han aldrig hade kunnat pussa en dam för sin näsas skull.

"Vad skriver ni på?" frågade jag.

"Bara en ny dålig pjäs. Jag blir aldrig någon bra pjäsförfattare. Corneilles dagar är förbi. Framtiden tillhör komedin, ytligheten och lättsinnet, och det är ingenting för mig.

Får jag bjuda er på ett glas vin?"

"Gärna det."

"Ni förstår, ni har en så läskigt ful näsa. Det är sällan man träffar någon som befinner sig på samma plan som en själv."

"Men er näsa är ju en skönhet."

"Ska *nisäga*! Er är som en metkrok, som om ni var en jude eller något ännu värre. Men se, här kommer vinet. Det är väl rätt butelj?" Han granskade etiketten noga och höll den väl utom synhåll för mig. "Ni förstår, det är väldigt sällan jag dricker, men när jag gör det så gör jag det ordentligt. Det är sällan jag har anledning att dricka, men när jag har det passar jag på. Smaka nu!" Han tittade finurligt på mig och tömde halva sitt glas. Jag endast läppjade på mitt.

"Men det är ju cognac," sade jag.

"Då har ni druckit förr, eftersom ni vet det, och då kan ni dricka igen. Var så god! Cyrano de Bergerac bjuder!" Och han tömde sitt glas, fortfarande lika finurligt betraktande mig.

"Vad har ni att fira idag, eftersom ni har anledning att kosta på er en så förnämlig cognac?"

"Mitt aldrig ingångna äktenskap. Tusan vad de stojar här! Hallå där borta! Kan ni inte dansa på borden litet tystare?" Till svar fick han en skur av svordomar och invektiv från ett sällskap längre bort som av allt att döma repeterade någon ny skandalpjäs. "Aldrig får man vara i fred. Det skulle gå an om det var min pjäs de övade, men det är det aldrig. Jag blir aldrig mer i fransk litteratur än en Don Quixote, riddaren av den näsliga skepnaden, som bara är bra som underhållare och fjant, en sådan där clown som finns i den där vulgäre och friske Shakespeares pjäser. Kände ni honom?"

"Han dog visst för en tid sedan."

Han skrattade. "Ja, ja, det är bra. Nu ska ni få höra en bikt. Jag känner inte er, men därför kan jag lita på er, och när ni är lika gammal som jag så kan ni berätta för era barnbarn att den spjuveraktige charlatanen Cyrano de Bergerac en gång avslöjade för er sitt livs hemlighet. Vet ni vad?" frågade han och lutade sig fram mot mig och nästan viskade. Cognacbuteljen var redan halv. Han viskade: "Jag har aldrig haft en kvinna."

"Inte jag heller," sade jag genast.

"Hur bär ni er åt då?" frågade han flat.

"Med vad då?"

"Vad gör ni när naturen gör sig påmind?"

"Ingen aning. Vad gör ni?"

"Jag låter naturen göra sig påmind."

"Hur då?"

"Jag har aldrig tid att göra något åt det om dagen, så jag låter det hända då och då i sömnen om natten."

"Ni är som irländarna när det regnar."

"Irländarna?"

"Ja, det regnar alltid på Irland."

"Vad gör irländarna när det regnar?"

"Det samma som portugiserna när det regnar. Det regnar nämligen nästan lika mycket i Portugal."

"Ja, det kan jag ta mig fan på, parbleu! Men vad gör portugiserna när det regnar?"
 "Vet ni inte det?"
 "Nej."
 "Det samma som irländarna gör när det regnar."
 "Och vad gör de bövlarna då när det regnar?"
 "Jo, det är mycket enkelt. De låter det regna."
 Min gode dryckesbroder brast ut i skratt. Det hade han inte väntat sig.
 "Ni har ta mig fan rätt!" utropade han. "Var har ni lärt er det? Har ni varit på Irland?"
 "Givetvis. Där blev jag bjuden på lika goda drycker som er cognac."
 Jag hade gjort honom glad. Full av gott humör tillkallade han värdshusvärden och bad honom hämta en ny flaska av samma sort, fastän den första ännu inte var tömd.
 "Men det är dyrbar cognac, sieur."
 "Snack. Jag ska nog betala den."
 "Annars kan jag skarva," sade jag.
 Det tycktes tillfredsställa värden, som gick efter en ny omgång.
 "Ni betalar så in i helvete heller," protesterade dock Cyrano. "Ni står ju för underhålningen och skall därför dricka gratis."
 "Jag trodde ni skulle underhålla mig."
 "Ja, med cognac." Han tömde den första buteljen. "Ni kan lita på mig. Bottnen är djup i den här kistan," han smällde sig på magen, som mest bara var muskler, "och här är många skott att fylla innan skorven sjunker. Så drick ni bara. Det är sällan jag får skåda så sköna näsor." Han tycktes fäst vid min näsa som vid sin spegelbild.
 "Men vad var det ni skulle berätta? Har ni aldrig ens friat?"
 "Friat? Aldrig." Han viskade igen. "Men dock har jag älskat kvinnan högre än vad någon annan man har gjort i vårt tidevarv."
 "Hur då?"
 "Jag har skrivit dikter."
 "Det gör alla."
 "Jag har utplånat mig själv."
 "Det gör alla."
 "Jag har aldrig varit älskad tillbaka."
 "Det är ingen."
 "Jag har aldrig yppat min kärlek." Det slog högre än allt annat.
 "Varför?"
 "Hon älskade en annan."
 "Älskade?"
 "Han dog?"
 "Var är hon nu?"
 "I kloster."
 "Ni älskar henne än?"
 "Älskar?" Plötsligt nästan skrek han och han reste sig upp teatraliskt. "Älskar? Denna blinda fjolla, som bara själv älskade ett fagert utseende utan själ, ett vackert skal utan innehåll, en man som hon bad mig, mig av alla, att beskydda som en broder, en man som var så tom i bollen att han bad mig skriva hans kärleksbrev till henne, vilket jag också gjorde, men det var min kärlek till henne jag uttryckte i breven och ej hans! Och hon blev kär i den som skrev breven och trodde det var han när det hela tiden var jag! Hon fattade aldrig, vem som älskade henne och hur han älskade henne! Hon såg aldrig längre än till skalet och kläderna och näsan! Hon genomskådade aldrig hans

tomhet och blundade ständigt för mitt hjärta av guld! Hur skulle jag ännu kunna älska henne!"

Alla i lokalen tittade på Cyrano. Han satte sig ner efter sitt upprörda utbrott och visade att han kunde gråta. Det var uppenbart att han ännu älskade henne.

"Ni besöker henne regelbundet?"

"Varje vecka."

"Vad hände med hennes kavaljer?"

"Han stupade i kriget mot spanjorerna."

"Och hon gick i kloster av sorg?"

"Ja."

"Och ni har tigit i alla dessa år?"

"Ja."

"Sannerligen, ni har älskat mera än någon jag känner."

"Där har ni min hemlighet. Berätta den för era barnbarn när ni uppnår mogen ålder, det vill säga när ni blir lika gammal som jag. Och glöm inte att beskriva min näsa."

"Jag skall illustrera den med min egen."

"Det var er näsa som fick mig att fatta tilltro till er. Jag fattar genast sympati för folk med iögonfallande näsor. Du förstår," han viskade igen, "de flesta har så gräsligt intetsägande näsor."

"Vad tänker ni göra nu?"

"Det är dags att besöka Roxane, min kusin."

"Är det er älskade?"

"Hur visste ni det?"

"Jag vet inte. Vad tänker ni göra med er pjäs?"

"Den får ligga här tills jag kommer tillbaka."

"Får jag läsa den?"

"Givetvis."

Och så bjöd han mig farväl. Men jag skulle aldrig få återse honom. Jag började läsa hans pjäs men kom inte särskilt långt i den. Jag förstod att han inte trodde på den själv.

När han inte kom tillbaka den dagen återvände jag till samma ställe följande dag, men ej heller då kom han dit. Jag började då fråga efter honom. Jag kallade honom för 'mannen med det goda ölsinnet'. "Det finns ingen sådan här," sade folk då. "Nå, mannen med den fina cognacen då," försökte jag. Ej heller någon sådan var känd. "Nå, mannen med näsan då," försökte jag. "Jaså, herr de Bergerac!" utropade alla då. "Men har ni inte hört den sorgliga underrättelsen?"

"Vad då?"

"Herr de Bergerac blev lönnmördad för ett par dagar sedan."

"För ett par dagar sedan?"

"Ja, ett fyrspann körde över honom. Alla vet att det var avsiktligt, men ingen vet vem som låg bakom."

Det hade skett strax efter att han hade skilts från mig. Han hade dock varit så nykter, att han efteråt med flera ben krossade och skallen också ändå gått den långa vägen till sin kusins kloster och där avlidit av överansträngningen. Fick hon någonsin veta vad han i hela sitt liv hade känt för henne? Jag tvivlar på det.

Den ofullbordade pjäsen inlämnade jag 150 år senare till Victor Hugo och franska akademien. De läste den och avfärdade den som sentimental smörja. Den ligger nu på någon av deras tallösa manuskriptyllor och samlar damm, medan dock det skådespel som hans liv var aldrig skall upphöra att spelas på nytt världen över, ett skådespel som sprider glädje och som alla skrattar åt men som är en tragedi, ty ingen tänker någonsin

på, att mannen dog bara 36 år gammal. Och ingen tänker på vad det hade kunnat bli av en sådan snillrik människa, om han hade fått leva.

Shakespearedebatten, del 62: John Bede mot Laila Roth.

Efter att ha studerat denna debatt högst noggrant finner jag er, min herr okände Peter Zenner, vara dess förvillelsers dominerande element. Icke desto mindre finner jag er vara någorlunda på rätt spår. Naturligtvis är ert främsta misstag, liksom alla andras här utom Elizabeth Weir, att ni inte inser att Sir Francis Bacon är den enda möjliga kandidaten till att ha skrivit alla Shakespeares verk. I stället för att erkänna saken förvrider ni tolkningen till att 'Bacon' skulle ha varit pseudonym för en helt okänd person för vars existens ni inte har något som helst bevis. Liksom fru Laila Roth med sitt Derbydille har ni grundat ert argument bara på en ingivelse.

Jag tror att Elizabeth Weir upphörde att förekomma här då hon tröttnade på allt struntprat med okunnighet och dumhet som en ständig diarré på gång som det helt enkelt var omöjligt att diskutera med. Weirs argument var i huvudsak riktigt: "Det är uppenbart att det var Bacon. Punkt slut." Bevis föreligger. Även ni erkänner Bacons signatur under Shakespeares verk fast ni av någon dunkel anledning föredrar att maskera den i någon annan okänd poets förklädning. Även detta är dock ett symptom på att ni på något sätt fått rätt bacon på tallriken, då han som poet inte önskade något hellre än att få hålla sig dold och höll sig konsekvent till denna roll - hans skaldskap avslöjades aldrig ens av hans vänner utom kryptiskt, för att vidmakthålla frimureriets försiktighetsåtgärder. Även marlovianer erkänner att den första Shakespeareupplagan utgavs av frimurarna, och Bacon var den enda möjliga upphovsmannen, den störste mystikern, den makalöse John Dees främste lärjunge, den högste filosofen med det enda perfekta förnuftet, av vars alstring Shakespeareverken var en del. Många andra skådespel återfanns bland hans dokument, och säkert finns det fortfarande kvar åtskilliga mästerverk bland dem att upptäcka. Vi har bara börjat.

- *John Bede*

I stället för av Peter Zenner, marlovian, vars teorier vi skall belysa senare, besvarades detta invektiv av Laila Roth: -

- Hur vågar du visa dig här igen, John, mera oförskämnd än någonsin? I jämförelse med Derbys sak har Bacon ingenting utom en hand med i redigeringen och det praktiska möjliggörandet av First Folio-publikationen men inte utan Jonsons hjälp. Till och med Marlowe har en starkare sak än Bacon. Tillåt mig att citera mig själv:

"Och så har vi hans kuriösa triangeldrama med Essex som sin rival om sin fru, Oxfords vackra dotter. Liksom Essex var hon en favorit vid hovet och tyckte om att utmärka sig där i drottningens sällskap tillsammans med Essex. Då hennes man var långt borta hade hon alldeles säkert en affär med Essex, vilket nästan drev William Stanley från vettet - hans brev med Bacon om saken bekräftar det. Det är den enda historiska illustrationen vi har till Othellos rasande svartsjuka, som inte förekommer någonstans i den italienska originalversionen. Othellodramat var en sann historia, men Othello och Iago mördade morens hustru tillsammans med att begrava henne under en sammanstörtande vägg. Det förekom ingen svartsjuka hos Othello och nästan ingen kärlek alls, bara vrede, medan Iagos motiv för att vända honom mot Desdemona var att

Desdemona hade nekat honom att bli hennes älskare. Alla de element i "Othello" som inte finns i det italienska originalet, det är hela känslorörelsen, återfinns i William Stanleys faktiska erfarenhet."

"Othello" är Shakespeares största drama och starkaste verk, vars intensitet är så genuin att det måste ha varit självupplevt. Du finner ingenting sådant hos Bacon, som var en bög utan barn och aldrig kunde älska en hustru.

Stanley var naturligtvis ingenting utan Oxford, de måste ha arbetat tillsammans så länge Oxford levde, och jag tror de flesta oxfordianer skulle hålla med. Stanleys och Oxfords sak är en och samma - Oxford som Shakespeare är omöjlig utan Stanley och tvärtom.

I "En midsommarnattsdröm" är kung Theseus ett porträtt av Stanley. Pjäsen kunde inte ha producerats för något annat tillfälle än för Stanleys bröllop med Oxfords dotter, då de astrologiska detaljerna preciserar bröllopsdagens datum. Frågan är om Theseus är ett självporträtt eller gjort av en annan. Jag lutar åt att det är ett självporträtt, då hela pjäsen andas en självbiografisk atmosfär och är just en sådan pjäs som du skulle utsmycka ditt eget bröllop med som en idealisk inramning.

- *Laila Roth.*

John Bede svarar i nästa nummer.

Pojen Björk in memoriam

Det brukade sägas om honom och pappa Carl (min morfar) att de passade så bra tillsammans. De kände varandra redan under 50-talet i Lahtis under morfars tid på glasbruket, då de båda var högt betrodda män inte minst i den lokala politiken, då Carl var Svenska Folkpartiets lokalordförande i Lahtis och Pojen hade livslånga ärenden i kommunalpolitiken och ständiga uppdrag som kommunalfullmäktig. På den tiden ägde Pojen med familj Mokulla, en magnifik egendom utanför Lahtis med utsikt över nejden mot sjön, som sedan exproprierades av staden då det skulle byggas en förstad där. Pojen och Giseke for sedan land ock rike runt för att finna en liknande egendom, och det kom sig inte bättre än att morfar Carl fann en sådan åt dem på Sarfsalö i Härpe by fem kilometer från var vi bodde själva på somrarna. Det var det närmaste Pojen och Giseke kunde komma sitt Mokulla, och dessutom fick de sina gamla grannar/kolleger från Lahtis tillbaka.

Familjerna fortsatte sedan följa varandra åt genom alla år. Hur många vackra sommardagar brukade inte hela familjen komma ner till oss medan barnen gick och simmade medan herrskapen satt i stugan och umgicks och drack sherry! Ofta kom Giseke helt ensam vandrande hela den långa vägen från Härpe bara för att få träffa oss. När hon letade efter sitt andra adoptivbarn i Sverige (när det stod klart att hon inte kunde få fler barn själv) kom hon till oss i Utbynäs där Myrornas Barnhem låg, där hon fann sin son. Pojen och Giseke var visserligen en hel generation yngre än mina morföräldrar, men Pojen (egentligen Lars Henrik) och morfar Carl stod ändå på definitivt samma nivå som något så unikt som politiska hedersmän. De kunde anförtros vilket hedersuppdrag som helst och sköta det över all förväntan som den yttersta pålitligheten själva. Troligen lärde sig Pojen mycket av Carl, och morfar var lika fäst vid

Pojen som vid en trogen lärjunge. Båda hade bondehederligheten i blodet, de var varma själar och trogna och ömma familjefäder, de var praktmanifestationer av den inre stabiliteten, och även fysiskt var de båda granna och välskapta män. Jag tror inte att det fanns någon som kände dem som inte hyste en fullkomlig och oblandad uppskattning av dem båda.

Kalender, juli-augusti 2004.

juli

- 1 George Sand 200 år, emanciperad författarinna, egentligen Aurore Dudevant, förförerskan av många berömda män, bl.a. Chopin och de Musset.
  - Sydney Pollack 70 år.
- 3 100 år sedan Theodor Herzl avled, sionismens fader.
- 4 Nathaniel Hawthorne 200 år, Herman Melvilles mentor och föregångare.
- 15 100 år sedan Anton Tjechov avled.
  - 75 år sedan Hugo von Hofmannsthal avled.
- 20 Francesco Petrarca 700 år, Italiens förste store skald efter Dante, vars hus i Arezzo familjen Lanciai ägde efter honom.
  - 60 år sedan attentatet mot Hitler misslyckades och von Stauffenberg avrättades.
- 21 100 år sedan transsibiriska järnvägen fullbordades. Det tog 13 år.
  - 720 år sedan rättfångaren från Hameln anställde skandalen därstädes.
- 25 70 år sedan Österrikes kansler Engelbert Dolfuss mördades i Wien av nazisterna.
- 27 Jack Higgins 75 år.
- 28 Jacqueline Kennedy (Onassis) skulle ha fyllt 75.
- 31 Geraldine Chaplin 60 år.
  - 40 år sedan Jim Reeves omkom i en flygkrasch.
  - Weimarrepubliken 85 år.

augusti

- 3 Clifford Simak 100 år, banbrytande science fiction-författare.
  - 80 år sedan Joseph Conrad avled.
  - Leon Uris 80 år.
  - 50 år sedan Colette avled, ("*Gigi*" bl.a.)
- 4 90 år sedan det första världskrigets utbrott.
- 8 Dino de Laurentiis 85 år, legendarisk filmproducent.
  - 30 år sedan Richard Nixon självmant avgick som president, den ende.
- 12 40 år sedan Ian Fleming avled.
- 13 300 år sedan slaget vid Blenheim.
- 15 Robert Bolt skulle ha fyllt 80, en av de mest lysande filmmanusförfattarna.
  - 90 år sedan Panamakanalen öppnades.
  - 35 år sedan den historiska Woodstockkonserten inleddes.
- 19 75 år sedan Sergej Diagilev dog, baletthistoriens främste impresario.
- 21 Count Basie 100 år.
- 23 Den giljotinerade konung Ludvig XVI fyller 250 år.
- 26 Christopher Isherwood 100 år.
- 29 Rajiv Gandhi skulle ha fyllt 60.

Den besynnerliga bombresan, del 3 : Athen.

Den stora frågan är vad som hänt Elias. Det troligaste är, att han fick nog när det nyligen blev snöstormar och snökaos, så att alla resenärer uteblev, så att han därför stängde om sig och företog sig något annat. Men nu är det varmt och skönt, nästan ingen snö låg kvar på Peloponnessos berg, och turisterna börjar komma, så Elias börjar nog känna att det blir dags att börja öppna nu innan han har missat hela vårsäsongen....

Mina förmodanden visade sig vara riktiga. En liten skylt på 'Annabels' vandrarhem förkunnade: "*Kleiston logon episkegon*", vilket tydligen betydde 'Stängt för semester'.

När jag träffade doktor Sandy belyste jag bekymret för honom. Han rådde mig, "Försök med San Remo." Var ligger San Remo? undrade jag. "Det ligger alldeles nära stationen. Du måste ha gått förbi det någon gång."

Där låg mycket riktigt ett litet vandrarhem på en av sidogatorna, som tog 6 Euro natten. Jag hade redan bokat mig för två nätter på det Internationella Vandrarhemmet, men jag lovade ta in på San Remo när jag kom tillbaka från Konstantinopel.

Det Internationella Vandrarhemmet var ett stökigt men effektivt ställe med fem fyrabäddsrum längs sex våningar, där busslaster av unga turister anlände och for varje dag. Knappt hade man kommit så långt med en kontakt att man åtminstone börjat hälsa på honom, så hade han checkat ut och försvunnit. De största grupperna var ryssar och tyskar med spanjorer som god trea. Så förekom det mindre grupper och par från Ungern, Frankrike, Amerika, England, Italien och några enskilda från fjärran östern. Det var svårt att få någon sittplats för enskilt arbete och enskilda måltider, och oljudet var förfärligt, men man stod ut med det.

Spanjorerna var gladast och hade en stor fest på söndagskvällen till halv 2 på natten, då de kördes i säng av personalen. Jag fick den stora äran att få tjänstgöra som deras fotograf. Två av dem bodde i mitt rum tillsammans med en japan.

Söndagen var den stora dagen, då det var den sista fria söndagen för vintersäsongen då alla arkeologiska fyndplatser hade gratis inträde inklusive Akropolis, men kön och trängseln dit upp var stor, och Akropolisvakterna hade fullt sjå med att med sina visselpipor hålla turismen i schack, så att ingen klättrade på ruinerna, tog på stenarna, gick på förbjudet område eller tittade ner från vallarna. Kön och trängseln ner var lika hopplös som upp, och mitt på dagen måste trafiken enkelriktas, så att alla som ville upp måste vänta tills först plats beretts på Akropolis av några tusen som ville ner.

Det blev alltså några mycket stökiga dagar i Athen den här gången, och doktor Sandy ifrågasatte hela syftet med min resa: "Du arbetar bra i Göteborg, din hälsa är bättre än på 20 år, du har ingenting särskilt att göra här nere, och det är inga nya krig på gång. Vad gör du här nere då?"

Faktum är att det var första gången på 20 år som jag sluppit mina vanliga magsårsproblem, och som vanligt hade jag lämnat mina uppgifter i Göteborg med dåligt samvete. Dessutom började jag bli för gammal för Athenstök med påfrestande nattågsresor i sittande ställning och såg fram mot resan Sofia-Istanbul med fasa, som jag var väntad på dessa ställen och inte kunde vända. Doktor Sandy hade fullkomligt rätt, och frånvaron av Elias lugna hamn hade nästan knäckt mig.

I nästa nummer : *Från Athen till Sofia.*

Den absurda krigsresan, del 13 : Ringo om islam.

Som vanligt var det med stor saknad man lämnade Bulgarien trots det vedervärdiga vädret, det snöade, och man fick för första gången ta på sig strumpor igen sedan Tyskland och dessutom trä på sig handskar.

Det var dagen efter, och alla lyste med sin frånvaro. Även Diana hade svårt för att komma ur sängen men lyckades dock skramla ihop till en sista lunch med uppbyggande av sina yttersta krafter. Jevgenij kom upp lagom till lunch och gick direkt efter lunchen tillbaks i sängen.

Det var den 6-e april, min 12-e resdag och krigets 18-e dag. Diana försökte fortfarande få mig att acceptera anbudet Reinis öde, en helt oerfaren oskuld i huset, som plötsligt förlorat alla som tagit hand om henne, mor, far och broder (en professor) och som nu stod ensam med en fin

bostad plus villa i Plovdiv, som hon inte kunde ta hand om själv. Men vad kunde jag göra? Reini var förtjusande men talade inte något annat språk än bulgariska. Vem visste när jag nästa gång skulle komma till Bulgarien? Och skulle jag då bara skrota alla mina intressen, ansvar och arbeten i Sverige för en nödställd 39-årig bulgariskas skull, som inte kunde ta hand om sig själv? Det var en omöjlig begäran. Det var bara att hoppas på ett mirakel för hennes del, att hon skulle träffa rätt man, ha tur och komma över sin sorg. Hon hade hela sitt liv levat överbeskyddad av framför allt sin bror. Kanske han skulle fortsätta beskydda henne efter döden.

Sofia var fullt av sådana tragedier. Även Nina hade förlorat sin bror, men hon hade själv hjälpt honom på traven. Han hade varit alkoholist, men hon hade dessutom gett honom piller och överdoserat dem, vilket påskyndat hans död. Därefter hade hon kört ut hans fru och barn och själv övertagit våningen. Hennes omänskliga behandling av sin egen familj hade medfört total fiendskap mellan henne och Diana, som vägrade träffa henne mera. Därför hade Nina taktfullt uteblivit från gårdagens föreställning. Naturligtvis kan man inte lita på alla uppgifter man får, och Diana ser gärna mörkare på saker än vad som är helt rättvist, men man kör inte ut en änka och hennes barn från deras eget hem.

Så man lämnade ett dramatiskt tillstånd bräddat med intriger, skulder och konflikter bakom sig när man lämnade Bulgarien plus att man kommit levande ur en påtagligt reell äktenskapsfälla. Men resan till Konstantinopel blev fruktansvärd. Till en början var tåget upphettat till bastutemperatur, så det hjälpte inte fast man klädde av sig och öppnade dörrar och fönster. Sedan stängdes värmen helt sonika av, och det blev minusgrader i stället. I två timmar stod tåget och väntade i Dimitrovgrad på ett annat tåg från Rumänien, som det skulle kopplas ihop med. Vi var då bara två stelfrusna passagerare kvar i vagnen, som mest sysslade med åkarbrasor och att hoppa jämfota för att överleva. Klockan ett rullade tåget vidare mot gränsen, där de vanliga terrorkontrollerna tog vid och höll på i två timmar med passkontroll, tullundersökning och dubbelkontroll in absurdum på båda sidor av gränsen. Halv fyra rullade tåget vidare in i Turkiet, värmen sattes på igen, och det blev bastutemperaturer igen. Emellertid var man så trött att man somnade ifrån alla bekymmer för att vakna i gryningen efter tre timmars våt sömn badande i svett precis som i en våt bastu. På nytt hjälpte det inte fast man öppnade alla fönster och dörrar på vid gavel....

Men fram kom man till Konstantinopel, där det åtminstone var fyra grader varmt, men regnmolnen hängde tunga över staden och svepte in den i mörka dimslöjor som en påminnelse om kriget, där amerikanerna den nittonde dagen fortfarande bara förövade sina blodbad utanför Bagdad.... Men väl blev man mottagen på sitt gamla vandrарhem. Turismen var nästan obefintlig, så det var mycket billigt, och mitt nattlogi kostade bara 5 dollar (drygt 40 kronor). En omelett med kaffe gjorde susen, efter några timmars vila på det var man en ny människa igen, och då kom Ringo som på beställning.

Han var i mycket god form och verkade i 40-årsåldern fast han skulle fylla 60 i år. Han var rena energiknippet, lika intensiv och varm som vanligt, över en kopp kaffe pratade vi igenom preliminarierna, jag berättade om bekymren i Göteborg med alla mina plötsligt avlidna vänner, men jag gick inte djupare in på det som med doktor Sandy, som ju var betydligt äldre och mera erfaren. I stället gick vi ut och gjorde staden.

Han tog mig med till en fiskrestaurang vid Galatabron, där vi hade en fantastisk utsikt över hela Bosporen och intog sardiner med sallad och frossade i turkiskt te medan vi båda njöt av att vara i Asien.

Ringo var fortfarande som fisken i vattnet i Istanbul och trivdes förträffligt, älskade att pruta med turkarna, talade turkiska flytande men såg ändå fram emot att få lämna landet efter sitt sista år där. När allt går som bäst och är som bäst och man trivs som bäst är det dags att bryta upp, och han funderade på att bege sig till Indien.

Han hade ett långt fantastiskt liv bakom sig och öste generöst ur sin levnads fatatur. Redan hans tillkomst hade varit sensationell. När hans mor hade förts till BB i Berlin den 21 november 1943 hade en amerikansk bomb träffat sjukhuset. Hans mor hade då blivit så förskräckt att hon fött sin son med raketfart - han hade farit ut som en bomb. Förlossningens rekordförlopp torde ha platsat i Guinness rekordbok.

1953 upplevde han östtyskarnas uppror i Berlin mot sovjetockupationen, därefter i Polen och Ungern och Tjeckoslovakien, men den stora ögonöppnaren för honom hade varit Vietnamkriget. Han var Tysklands kanske första banérförare i fredsrörelsen som hippie och blivit fullkomligt söndermobbad. Man kritiserade inte USA i Västtyskland. Redan då valde han

att bli en man utan land - han sade upp sitt västtyska medborgarskap och har sedan aldrig mer haft någon nationalitet utan i stället fört en mycket kringflackande tillvaro i Orienten, södra Indien och Sri Lanka, Andalusien och Marocko, Sverige (Norrköping och Göteborg), Grekland och Turkiet, och så vidare.

Vi var helt överens om allt och var nästan identiskt likasinnade beträffande islam, kriget i Irak och Twin Towers-katastrofen. Genom den sistnämnda hade inte islam kunnat ge sig själv ett djupare suicidalt dräpslag. Islam var ett misstag och fiasko från början, precis som kristendomen varit det och precis som kommunismen varit det. Problemet var att islam fortfarande var militant och predikade heligt krig och sanktifierade våldet medan kristendomen och kommunismen vuxit ifrån allt sådant överfanatiskt vansinne.

Men det stora problemet med islam var det förkrossande kvinnoförtrycket. Om en muslimsk kvinna målar sina naglar röda för att dekorera sig riskerar hon att få den handen avhuggen med yxa. Muslimska kvinnor älskar att tala med västerländska män mest bara för att de tillsammans med dem känner friheten att de inte behöver kämpa för sin kvinnlighet och för sitt (i muslimska mäns ögon) obefintliga människovärde. Islam uppfostrar mannen inte bara till ett totalt kvinnoförakt utan framför allt till ett grundläggande kvinnohat, som sedan blir det dominerande elementet genom hela livet i allt könsungämpligt. Mest därigenom är islam världens största religiösa missfall. Det finns ett antal religiösa missfall i form av andra religioner, men ingen har någonsin drivit onaturligheten och omänskligheten så långt som det muslimska världsetablissemanget.

(I nästa nummer : *Final i Konstantinopel.*)

Länstolsresan, del 7 : Det gamla Indien vid Baijnath.

Och vem dök upp vid lunchbordet i hotell Uttarakhands restaurang i Kausani om inte självaste Yogi Müller! Jag hade inte sett honom på sex år och kände genast igen honom, medan han inte precis kunde placera mig. "Har du följt med mig på någon av mina cykelsafaris?" frågade han nästan skamset, vilket jag naturligtvis inte hade gjort, men jag hade aldrig glömt honom. Han hade haft en del dåliga turistår och mest tjänstgjort uppe i Dharamsala som allt i allo i olika former och var nu bara tillfälligt i Kausani. Sina cykelsafaris, att ta med unga entusiastiska turister på utflykter i Himalaya med cykel, hade han nästan helt lagt ner åtminstone för i år. Hans annonser syntes inte heller längre överallt i Kausani.

På hotellet fanns två personer vid namn Michael, en ensam engelsman i min ålder och en ung österrikisk trädgårdsarkitekt med sin fästmö i samma yrke. De var mycket sympatiska, och jag tog mig gärna an dem, speciellt som de var första gången i Indien och var tämligen osäkra. Jag tog dem upp till Gandhis ashram, visade dem runt i muséet och bjöd dem på te medan vi trivdes förträffligt tillsammans. De hade fem månader på sig i Indien, de hade bara börjat och hunnit förfäras i Delhi, lärt sig älska Rishikesh, besökt Badrinath och andra dylika exotiska extrema platser och lyckats landa i Kausani, där de varit företagsamma nog att vandrandes uppsöka Baijnath sex kilometer nedåt dalen. Jag gav dem tips om goda böcker, främst Dominique Lapierras och Larry Collins' "*Freedom at Midnight*" och "*The City of Joy*", men vi pratade också ingående om tyskspråkig litteratur.

Annars var allting tämligen oförändrat i Kausani till min stora lättnad. Folk kände igen mig från tidigare år och hälsade på mig, och det var som om jag aldrig hade lämnat denna fridfulla pilgrimsort. Jag hade spänt mig inför återseendet och befarat alla möjliga chocker och verkligen varit nervös som i rampfeber, men allt vad Kausani erbjöd mig var lyckligtvis bara lättnad.

Så hade jag dessutom funnit detta underbara unga österrikiska par, idealiska människor, trädgårds- och landskapsarkitekter, kanske framtidens viktigaste yrke, Michael och Lea, vackra och behjärtansvärda och hur trevliga som helst, som hade ordnat det så väl för sig att deras yrken gav dem ledigt hela vinterhalvåret (5 månader) som de då kunde tillbringa i Indien, som just den tiden prunkar som mest av sköna blommor och blader. De bjöd mig följande dag att följa med sig på en dagstur upp till ett tempel någonstans, men jag hade redan bestämt mig för att bege mig ner i dalen till Baijnath, ett besök som jag uppskjutit från gång till gång i årtal men som jag nu äntligen skulle genomföra.

Tyvänn blev det en ganska odräglig utflykt ur fysisk synpunkt. Mina knän ville inte orka med, men framför allt var det mördande hett där nere i dalen under den hårt och våldsamt gassande solen. Däremot var besöket i Baijnath väl värt sitt pris.

Tempelområdet är inte stort men fullsmockat med ruiner och små stupor. Där finns även ett centraltempel och ett rikt urval urgamla statyer, som man nästan inte längre kunde identifiera: gudar, lejon, elefanter, oxar och andra mindre identifierbara varelser. Men jag förstod överste Younghusband, han som intog Lhasa 1904, som helt förlorade sig i denna plats och kunde försjunka i hur djupa drömmier som helst över den. Det är nämligen en 5000 år gammal kultplats, och dess äldsta civilisationsminnen är alltså äldre än de äldsta pyramiderna.

Sorgfälligt har hela området restaurerats med oändlig pietet av fromma arkeologer, så att monumenten ser mer eller mindre hela ut och huvudtemplet har ett ordentligt plåttak. Shiva sitter där inne med sin kobra.

Naturligtvis finns det de som tar traditionen att detta varit ett levande kulturcentrum i 5000 år med en nypa salt, men både Francis Younghusband och jag lät oss bli ganska övertygade. Något mera typiskt för Indien fick man samtidigt leta efter. Platsen ligger nere vid floden där denna beskriver en stilla krök, och där finns massor av stora fiskar. Jag blev inte klok på vad det var för sort, men de såg forelliknande ut. Där fanns ingen turistmarknad, stället var varken någon turistmagnet eller -fälla, men man erbjöds att köpa mat till att föda fiskarna med. På andra ställen (i Europa) erbjuds man duvfoder och ankfoder, men här var det fiskfoder.

Och på andra sidan floden tätt intill denna heliga kultort satt vackra kvinnor och tvättade sina sarees. Man fick den bestämda uppfattningen att detta hade pågått i 5000 år, och man önskade gärna att det skulle få fortsätta i minst 5000 år till. Och de tidlösa monumenten liksom vittnade om att det var en helt realistisk möjlighet. Här var det bara tidlöshetens dimension som ägde någon giltighet för tillvaron. Detta var det eviga, fromma, tidlösa Indien.

I nästa nummer : *Överraskningar i Almora.*

Lyckliga möten i Ladakh, del 20 : Avsked med eftertanke.

Så nalkas man då avskedets bittra stund, det alltid svåraste momentet på hela resan, när intrycken är som mest samlade och överväldigande och man måste skiljas från deras ymnigt vederkvickande källa.

Vi gick faktiskt upp till Triund i gryningen efter frukost klockan 8 på Shamballah (var annars?), och vädret lovade bara gott. Vi var bara sex, ty den sjunde italienaren var en buddhist från Verona som hellre ville stanna hemma och meditera. Vi återstående sex menade dock att det fanns ingen bättre meditation än umgängelse med naturen, gärna under fysisk ansträngning.

Precis innan vi kom fram till *"Best View Café"* gensköts vi av en nepales som kommit upp genvägen från McLeod på en halvtimme medan vi redan traskat i nittio minuter. Tre av italienarna hade redan blivit efter, de tre unga damerna inklusive Tatiana, som förlorat sitt pass och plånbok och suttit tre timmar hos polisen igår utan att ens ha blivit bjuden på en kopp te. Byråkrater fungerar långsamt och utan omtanke. Det var bara jag, Lorella och Gian Carlo kvar, och dimmorna höjde sig redan över McLeod.

När vi nådde upp till Triund var vi redan helt omsvepta, och Gian Carlo frågade mig: "Och vad kunde man se härifrån då?" Jag försökte trösta honom med att bergen man skulle ha sett ändå inte var särskilt vackra. Vi hade likväl en underbar stund där uppe över var sin kopp te. Lorella arbetade mest med småbarn, uppfostran och undervisning men var framför allt dramatiskt intresserad, vilket intresse hennes man Gian Carlo delade. Även resandet var ett gemensamt intresse, de hade varit i Indien förut bland annat så högt upp som i Badrinath. Vi var på samma nivå nu (över 3000 meter), och de hade bra visat sig kunna hålla takten med mig. Däremot gav vi upp hoppet om de tre som vi förlorat på vägen.

När vi gick ner igen och på nytt passerade *"Best View Café"* meddelade de där att de tre flickorna vänt tillbaka ner på grund av dimmorna. De hade handlat förnuftigt, ty nu började det regna. Lorella hade en regnrock, men Gian Carlo envisades med att gå barbent och kortärmad och bli genomdränkt och menade att han var van. Han frös inte alls. Själv hade jag både jacka och paraply men gick i sandaler, medan Gian Carlo och Lorella fick vatten i dojorna.

Det regnade hela vägen ner, varpå vi tröstade oss över en lunch. Gian Carlo satt fortfarande halvnaken och i öppet drag från fönstret men tänkte inte på konsekvenserna så länge maten smakade.

Vi skildes efter lunchen, och jag gick till Johannes. Vår avskedssamvaro var begränsad till två timmar, och naturligtvis var han mest bekymrad över framtiden.

"Tibetanernas religion kommer att överleva, ingenting kan stoppa den, och den har framgång med sig överallt i världen mest på grund av det förtryck de är utsatta för, men ingen vet hur det kan komma att gå med Tibet. Deras traditioner med reinkarnation har fått sig en katastrofal knäck genom 1900-talets politiska verklighet. Panchen Lama har havererat genom kinesernas ingripande, och ingen vet om det kommer att bli någon 15:e Dalai Lama. Förutseende nog har Dalai Lama just därför berett vägen för en demokratiskt vald exilregering i framtiden oberoende av Dalai Lama, och den exilregeringen fungerar och kommer att bestå. Tibetanernas värsta kris är just den knäck som reinkarnationstraditionen har fått genom kommunismens brutala framfart. Alla religioner har tidvis eller alltid varit affekterade av intolerans och självdestruktiv dogmatism utom buddhismen, men ingen religion har någonsin varit mera förödande i sin framfart och mera destruktiv än den etablerade dogmatiska ateismen, som i sin maximala intolerans och orättvisa gått hårdast åt just buddhismen, den enda helt toleranta religionen, om den ens kan kallas en religion.

Både hinduismen och buddhismen uppfattar reinkarnationen som en självklarhet, och även många andra folk gör det. Som portalfigur i den grekiska tankevärlden gjorde även Pythagoras det, och det har även funnits reinkarnationsinriktningar inom både judendom och kristendom. Men bara den tibetanska buddhismen har gått så långt att den menat sig kunna precisera och återfinna reinkarnationer och etablera dem i inkarnation efter inkarnation. Det normala är den uppfattningen att man genom sin död blir helt befriad från sitt tidigare liv liksom med alla tidigare inkarnationer och kan börja om från noll igen. Döden befriar från all synd och skuld och stryker ut allt på svarta tavlan. Endast den tibetanska buddhismen har gjort det möjligt för vanliga dödliga människor att kunna bygga vidare på tidigare inkarnationer i en fortlöpande kontinuitet. Detta är den tibetanska buddhismens unika särmerke och största sårbarhet, ty just detta har den kinesiska kommunismen visat sig kunna med att ifrågasätta och till och med vilja förstöra.

Dess sårbarhet ligger i det att en tidigare reinkarnation aldrig med säkerhet kan bevisas. Man kan aldrig vara helt säker. Det finns alltid rum för tvivel, och en politisk konkret verklighet har visat sig kunna ha förödande konsekvenser för en abstrakt tradition om den en gång visat sig ha en destruktiv vilja. Detta är kanske den tibetanska buddhismens största problem."

Vi pratade om framtida planer, och jag berättade om min möjlighet att återkomma i november och kanske göra en Tibetresa nästa år. "Har du råd med det?" frågade han. Jag visste inte. Allt var osäkert.

Vi skildes, jag gick hem och packade och beredde mig därefter för mitt avsked av italienarna. Vi samlades på Shamballah, sju personer kring ett litet bord, och till råga på allt infann sig även Per. Han kunde ju ingen italienska, så han fick tala engelska med dem som kunde det, främst Tatiana, medan jag fick översätta för de övriga mellan italienska och engelska. Det var inte alltid jag lyckades. Hur ska man exempelvis veta vad ord som "temössa" eller "smörkärna" heter på italienska, när man inte ens vet vad "smörkärna" heter på engelska?

Men vår samvaro var desto ljuvligare, intensivare och mera njutbar. Till på köpet tillkom det en extra italienare, en ung ensamstående moder från Arezzo med liten brådmogen dotter, som slog oss alla ur brädet konversationsmässigt, så att vi alla storknade. Man vet ju hur brådmogna småbarn kan prata när de väl kommer i gång, i synnerhet om de är flickor.

Per underhöll sällskapet med sina skräckhistorier om Rothangpasset, att Rothang i verkligheten betydde "Likfältet", vilket namn passet gjorde skäl för då det fortfarande kröp fram skelett- och likdelar ur glaciären efter en havererad mongolisk invasionsarmé för sju hundra år sen. Damerna ryste. Den roligaste upplevelsen för dagen var dock för Pers del att jag gått omkring i McLeod Ganj med en plastpåse på vilken det stod "Göteborgs Universitetsbibliotek". Per var född göteborgare ehuru bosatt i Umeå.

Men Gian Carlo var sjuk. Han skakade i frossa och måste återvända till sitt hotell för att ta en aspirin, samtidigt som jag måste hämta mitt bagage. Vi hade sällskap, han frös så han skakade, och jag blev riktigt orolig för honom. När jag sedan återvände till damerna med mitt bagage berättade jag om min oro för Lorella, men hon menade att han alltid fick feber för en dag på sina resor. Det var helt normalt.

Bara Lorella och Tatiana var kvar då de andra tre veronesarna tagit en tidigare buss. Vi hade en sista kopp te tillsammans innan det smärtsamma avskedet påtvingades av min buss avgång. Tatiana med sitt förlorade pass och pengar och Lorella med sin sjuka man - det var ett märkvärdigt avsked under extrema omständigheter av två underbara italienska flickor i hällregn i McLeod Ganj, men vi lovade hålla kontakten. De skulle stanna en dag till med Per.

Det blixtrade och dundrade på vägen ner, det var mitt första åskväder i Indien den här gången, men jag fick överraskande gott sällskap av två unga tibetaner. När de hörde att jag varit i Tibet två gånger ville de höra allt om detta, vi intog en gemensam middag på busstationen i nedre Dharamsala, och vad jag berättade verkade uppmuntrande och glädjande för dem. Vi hade sedan sällskap hela natten hela vägen till Delhi.

Bussen var proppfull, och en av dem som satt på golvet blev sjuk. Då mitt fönster var närmast kastade hon sig över mig tre gånger för att få kräkas ut genom fönstret. Lukten var avsevärd, men lyckligtvis kom det ingenting på mina kläder.

En annan sådan löjlig episod var upplevelsen av den enda urinoaren i Leh. Den finns strax nedanför centrum och har en avdelning för herrar och en för damer. Det står tydligt på den att avträdet kostar en rupie, men jag hade aldrig sett någon inkasserare där. Döm om min förvåning när det just den sista dagen stod en ung man där som ville ha en rupie för besöket. Naturligtvis hade jag ingen växel. Det hade inte han heller. I stället för fyra rupier tillbaka på en femma fick jag då fyra kvitton tillgodo för fyra återbesök, tydligt upptryckta och kvitterade papperslappar. Då det var min sista dag var de tyvärr värdelösa för mig.

När vi kom fram med bussen till Manali från Leh efter en 24 timmars bussresa längs omöjliga och livsfarliga vägar och kommit levande fram och bussen tömts och taket befriats från bagage, hördes plötsligt en kraftig smäll. Det var ett däck som exploderade. Denna punktering kom precis lagom för sent för att ej ställa till med besvär för oss, och vi var tacksamma mot bussen för att den väntat så länge med att ge uttryck för sina plågsamma vedermödor.

Liknande incidenter utmärkte i princip hela resan, som måste betecknas som utomordentligt lyckad. Den hade nästan bara bestått av lyckträffar hela vägen, och visserligen sitter jag bara på flygfältet i Delhi ännu och väntar på min hemfärd, men jag tror inte att Lufthansa kommer att ställa till med besvär. Jag har fortfarande både whisky och rom kvar i bagaget utom pengar över, så ingenting saknas för att hemresan skall kunna företagas och genomföras med alla tänkbara bekvämligheter till buds, med många nya vänner att tänka på under resan och med massor av ljuva minnen att gotta sig i och ägna sig åt att bevara.

Eftertanke.

Det enda betänkliga med resan var det helt nya fenomenet hur all min aptit försvann och förblev borta under två veckor. Även här på flygfältet har jag försökt inta en normal indisk lunch med ris och linser och grönsaker och bara funnit den vidrig. Jag kan inte längre äta normalt kryddad indisk mat. Detta kastar en skugga över framtida resor till Himalaya.

En av konsekvenserna av detta var att jag inte fick en enda diarré men desto mera förstoppning, ofta med plågsamt förlängda och krystade toalettbesök. Även italienarna led lustigt nog av samma problem, men de hade enkom garderat sig mot diarréproblem med motverkande medel, varpå de fick förstoppningsproblem i stället.

Annars blev resan märkvärdigt fri från hälsoproblem utom i sluttampen, när på bussen från Manali till Dharamsala mannen framför mig envisades med att ha sitt fönster öppet, så att jag fick allt drag på mig hela natten, vilket var omöjligt att skydda sig mot och resulterade i halsont och en liten förkylning som satte sig på rösten, men det var en baggis.

Mera intressant att skärskåda var resans mänskliga studiematerial, då jag kom i nära kontakt med både buddhister, kristna, israeler, muslimer och hinduer. Buddhisterna och de kristna höll måttet, men de andra gjorde det inte. Israelerna har invaderat Indien sedan 1997 och är vanligen grupper som just kommit loss från militärtjänsten. Per betecknade dessa som mer eller mindre krigsskadade, men många av dem kommer till Indien just för att bota sina krigsskador. Och det finns alltid underbara undantag, som Eli och Jael, som båda reste helt ensamma, hade utmärkt distans både till Israel och judendomen och var mänskligt sett underbart idealiska människor. Individerna överträffar alltid grupperna.

Muslimerna på resan gav tyvärr genomgående ett nedslående intryck. Ali Rahi var den bäste av dem, en ansvarskännande indier och dock muslim, men hade en mörkt pessimistisk

syn på tillvaron och satte affärerna främst, liksom alla de andra muslimerna. Även reseagenten, som inte ville låta mig komma till Nubra trots rimligt affärserbjudande, var muslim.

Så har vi hinduerna, denna väldiga massa av utmärklade kaosbesjälade fantaster med världens äldsta och mest livsbejakande religion, som alltid på något sätt förblir okontaktbara. De lever i sin egen värld som man med västerländsk logik aldrig kan begripa. Vill man bevara logiken som bas för sitt levnadssätt förblir det bäst att ej befatta sig med hinduismens outrannsakliga fantasteri av illusionismer.

Endast buddhismen och kristendomen baserar sig i någon mån på sunt förnuft och medmänsklighet av dessa fem, buddhismen dock mer än kristendomen, varför de går bra ihop, medan de andra tre hopplöst saknar distans till tillvaron och går vilse i fanatismens, övertrons, vidskepelsens och fatalismens återvändsgränd.

Jag klarade resan (28 dagar) på under 10,000 kronor (9700), men resans märkligaste statistiska uppgift är att jag inte ramlade en enda gång. I Himalaya får man halka, slinta och snubbla, det är oundvikligt, men man får absolut inte ramla. Jag ramlade inte en enda gång, och detta förblir resans mest positiva statistik. Alltså var hela resan mer än bara lyckad och det med högsta tänkbara poäng.

Emellertid återstod det största problemet. Så fort jag satt på flyget och det höjde sig över Pakistan och Afghanistan, infann sig en förödande hemlängtan tillbaka till Himalaya. Botad från Himalayasjukan var man inte. Tvärtom.

24.7 - 20.8.2002.

Efterskrift. Denna Ladakhresas problem med aptitlöshet upprepade sig inte alls under den följande Himalayaresan, "Länstolsresan" i november 2003, som var en hejdundrande succé alltigenom. Därmed kunde även nästa Himalayaresa planeras, som nu 21.7 bär av mot Kinnaur, Spiti och via Lahaul tillbaka till Ladakh för första gången på två år. Hoppas att ingenting har förändrats där, om dock en betydande förändring till det bättre i Indien faktiskt har inträffat just detta år, då det högerextremistiska regeringspartiet BJP mot alla odds fick stryka på foten i årets val för att bereda plats för Gandhis Kongresspartis återkomst till makten, vilket redan har haft positiv återverkan på hela regionen och främst på relationen mellan Indien och Pakistan, vilket är av högsta vikt just för Ladakh.

Nästa nummer kan alltså därför inte väntas förrän till september.

God sommar så länge önskar av hjärtat Fritänkaren alla sina läsare!

Reklamnotis.

Tidskriften *Fritänkaren* är egentligen främst en essätidning vars kanske huvudsakliga syfte är att framlägga de ständigt vidare forskningsresultat som kommer fram genom redaktörens och hans kontakters ständigt fortsatta forskning inom främst musik, litteratur, film, psykologi, filosofi, politik och religion men kanske främst genom deras resor och erfarenheter genom främst möten med människor och initieringar i främmande förhållanden. *Fritänkaren* försöker alltså helt enkelt främst att vara ett didaktiskt och sakligt informationsblad med syfte att sprida kunskap.

Göteborg 27.6.2004.